

Päivittäistavarakauppa keskittyy – miten käy leipomoalalla?

Kesko Oyj ilmoitti viikolla 47, että sen tytäryhtiö Ruokakesko Oy ostaa Suomen Lähikauppa Oy:n koko osakekannan pääomasijoittaja Tritonilta. Kaupan myötä Ruokakeskolle siirtyvät Siwat ja Valintatalot, yhteensä 643 kauppa. Kaupan toteutumisen jälkeen kahden suurimman päivittäistavarakaupan yhteinen markkinaosuus on lähes 86 prosenttia, kun K-ryhmän markkinaosuus kasvaa noin 40 prosenttiin ja S-ryhmän markkinaosuus on lähes 46 prosenttia. Kolmanneksi suurimman ryhmittymän Lidlin markkinaosuus on hiukan alle 10 prosenttia.

Yllä mainitun kaupan toteutuminen edellyttää vielä Kilpailu- ja kuluttajaviraston (KKV) hyväksyntää. Tuntuu kuitenkin erikoiselta, jos KKV ei hyväksyisi kauppa, kun KKV muutamia vuosia sitten hyväksyi S-ryhmän tekemän Spar-kaupan, jolla S-ryhmän markkinaosuus kasvoi entisestään. Se, että Suomessa on jo isompi ryhmittymä, jonka kasvun yritysostoin viranomaisena on hyväksynyt, ei liene pätevä peruste esteeksi pienemmän ryhmittymän kasvamiselle yritysostoin.

Leipomo- ja konditoria-alan kannalta päivittäistavarakaupan keskittyminen muutamien harvojen toimijoiden käsiin ei ole toivottavaa, mutta tuohon kehitykseen yritysten täytyy vain sopeutua. On selvää, että kauppojen lukumäärän vähentyessä kilpailu myyntilasta yksittäisissä jäljelle jäävissä kaupoissa entisestään kiristyy. Yksi syy kauppojen määrän vähentymiseen tulee olemaan se, että tällä hetkellä eri paikkakunnilla lähekkäin sijaitsevista K-ryhmän ja Siwa/Valintatalon kaupoista molemmat kaupat tuskin jatkavat tulevaisuudessa toimintaansa.

Toimialojen keskittyminen näyttää tällä hetkellä olevan muutoinkin suomalaisen virkakoneiston suosiossa. Kilpailu- ja kuluttajavirasto on markkinaoikeuteen lokakuussa 2015 lähettämässään kirjelmässä todennut, että *”toimialajärjestö ei kilpailulain puitteissa saa pyrkiä vaikuttamaan yritysten määrään markkinoilla. Kilpailulainsäädännön tarkoituksena ei ole suojella tehottomia kilpailijoita, eikä markkinoiden keskittymistä voida yksiselitteisesti pitää epätoivottavana kehityksenä. Sen ei myöskään voida katsoa johtavan palveluiden tason laskemiseen kuluttajien kannalta haitallisella tavalla”*.

Edellä mainittu KKV:n kannanotto on monella tapaa mielenkiintoinen, ei vähiten suomalaisen yrittäjyyden, työllisyyden ja siten myös suomalaisten työpaikkojen suhteen. Moni suomalainen leipomoyritys on varmasti eri mieltä KKV:n näkemyksen kanssa, mutta toisaalta on varmasti niitäkin leipomoyrityksiä, jotka ovat samaa mieltä tuon näkemyksen kanssa. Arvelen, että tuollainen näkemys aiheuttaa huolta myös leipomoalan raaka-aine- ja konetoimittajien keskuudessa. Jos keskittymistä tapahtuu leipomoalalla, se johtaa suuriin muutoksiin myös tavarantoimittajien keskuudessa. Voisi kuvitella, että tuollainen näkemys ei ole myöskään valtiiovallan tavoitteiden mukainen.

Mitä tulee näkemykseen siitä, että markkinoiden keskittymistä ei voida yksiselitteisesti pitää kuluttajan kannalta epätoivottavana kehityksenä, voi todeta ainakin sen, että markkinoiden keskittymistä ei voida myöskään yksiselitteisesti pitää kuluttajan kannalta toivottavana kehityksenä.

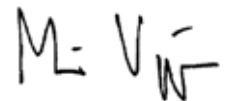
Kilpailulaissa on yrityskauppavalvontaa koskevia säännöksiä. Näillä säännöksillä pyritään vaikuttamaan siihen, että kilpailu ei keskittyisi jollakin toimialalla vain muutamien toimijoiden käsiin ja näin vältettäisiin erilaisten oligopolien, duopolien tai monopolin syntyminen. Kilpailulainsäädännössä ei sen sijaan ole säännöksiä siitä, että toimialan monipuolisuuden puolesta toimiminen olisi kiellettyä tai että toimialan keskittyminen muutamien harvojen toimijoiden käsiin olisi yksiselitteisesti kuluttajan edun mukaista.

Toimialajärjestöjen tehtäviin kuuluu toimia jäsenyritysten puolesta ja ”edistää toimialan kannattavuutta, kilpailukykyä ja yleisiä toimintaedellytyksiä”, kuten monien toimialajärjestöjen säännöissä todetaan. Tuollaiset sääntökirjaukset ovat myös yhdistyslain mukaisia, kun patentti- ja rekisterihallitus on ne hyväksynyt yhdistyslain edellyttämällä tavalla. Tuollaiset sääntökirjaukset tarkoittavat osaltaan myös sitä, että yleishyödyllinen toimialajärjestö on velvollinen edistämään myös ”tehottomien jäsenyritysten” kannattavuutta, kilpailukykyä ja niiden yleisiä toimintaedellytyksiä. Jäsenyritysten puolesta tehtävä yhdistyslain

mukainen työ ei luonnollisestikaan oikeuta kilpailulain säännösten rikkomiseen, se on luonnollisesti selvää. Mutta ei asia kaiketi ihan niin yksiselitteinenkään ole, kuin KKV toteaa? Ei kai kilpailulainsäädäntöä ole laadittu myöskään sitä varten, että eri toimialojen keskittyminen toteutuu?

Leipomo- ja konditoria-ala on muusta elintarviketeollisuudesta poiketen toistaiseksi hyvin monipuolinen ja monimuotoinen. Suomessa on suuria, keskisuuria ja paljon pieniä leipomoita, on teollisia ja on käsityövaltaisia leipomoita. Leipomoala saa koko elintarvikealan tuotannon bruttoarvosta aikaiseksi vain noin 10 prosenttia, mutta työllistää noin 27 prosenttia koko elintarvikealan työvoimasta. Nuo luvut ovat hyvä osoitus leipomoalan tehottomuudesta, mutta onko se peruste edistää alan keskittymistä, on kokonaan toinen asia. Suomalainen leipäkulttuuri on monipuolisuudessaan edelleen ainutlaatuinen. Toivottavasti näin on myös tulevaisuudessa, huolimatta erilaisista toimista toimialojen keskittymisen puolesta.

Hyvää joulua ja onnellista uutta vuotta!

Mika Väyrynen

